

HANS ROSENPLÜT'ÜN *DAS TURKEN FASTNACHTSPIEL* (TÜRK KARNAVAL OYUNU) ESERİNDEKİ TÜRK İMGESİ

Erkan ZENGİN

Özet: Roma İmparatorluğu'nun 395 yılında ikiye bölünmesiyle birlikte başkenti Konstantinapolis olarak kurulan Doğu Roma İmparatorluğu, diğer adıyla Bizans İmparatorluğu, 1453 yılında Konstantinapolis'in Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmet tarafından fethine kadar yaklaşık 1000 yıl hüküm sürmüştür. Doğu Roma İmparatorluğu'nun merkezi Konstantinapolis (İstanbul); zenginliği, büyüklüğü, stratejik ve jeopolitik önemi dolayısıyla, batıdan ve bilhassa doğudan gelen bütün güçlü kavimlerin dikkatini çekmiştir. Ancak 1453 yılına kadar bu şehri almak, dünyanın en büyük devletleri için bile mümkün olmamıştır. Bu kadar öneme sahip olan şehrin 1453 yılında Türklerin eline geçmesi her ne kadar Avrupa'da yer alan ülkeleri rahatsız etse de, söz konusu ülkeler kendi iç savaşlarından dolayı bu duruma fazla tepki gösterememişlerdir. Bununla birlikte Osmanlıların, Konstantinapolis'i aldıktan sonra Avrupa içlerine doğru ilerleyemeyecekleri düşüncesi de hâkimdi. Fakat Avrupalı bazı bilim insanları ve bazı yazarlar Türklerin, topraklarını genişletmeye devam edeceği konusunda sürekli uyarıda bulunmaktaydı. Bu grubun içerisinde Hans Rosenplüt de yer almaktadır. 15. yüzyılda yaygın olan din içerikli liedlerle ön plana çıkan Hans Rosenplüt, *Das Lied von den Türken* (Türk liedi) adlı eseriyle Türklere karşı Avrupa toplumunu uyandırmaya çalışır. Alman kayserinden övgülerle bahseden Rosenplüt, Türklere karşı harekete geçilmesi ve bunun için reformların hızlıca gerçekleştirilmesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Bu eserin aksine daha sonra kaleme almış olduğu *Das Türken Fastnachtspiel* (Türk Karnaval Oyunu) eserinde ise Osmanlı Sultanına söz hakkı tanıyarak daha ılımlı bir Türk imgesi çizmektedir.

Bu çalışmada, o dönemde yazılan birçok eserden farklı olarak Türkler hakkında daha ılımlı bir imge çizen *Das Türken Fastnachtspiel* eseri üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Karnaval, Rosenplüt, Türk, Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa.

The Image of Turks in Hans Rosenplüt *Das Türken Fastnachtspiel*

Abstract: In the year 395 the Roman Empire was divided into two parts: into the Western and Eastern Roman Empire. East Rome or Byzantium with its capital Konstantinapolis was ruled for 1000 years until the conquest by the Ottoman Sultan Mehmet II (Fatih). Konstantinapolis drew the attention of the West, and especially of the big eastern tribes because of its richness, size, strategic and geopolitical importance. But until 1453 it was not possible to conquer this city even by the biggest powers of the world. When Turks seized the city in 1453 the countries in Europe were disturbed, but they could not react militarily because of their own religious civil wars. They thought the Ottomans would settle down after having taken Konstantinapolis. Notwithstanding, some European scientists and writers warned that the Turks would go on expanding their territory. One of them was Hans Rosenplüt who Rosenplüt tried to warn the European society

with his *Lied about the Turks*. In his work, Rosenplüt praises the German Kaiser and claims that reforms must be realized urgently in order to move against Turks. On the other hand *The Turkish Carnival Play*, which was written much later shows a more positive picture of the Turks by giving the Ottoman Sultan the opportunity to speak on the stage. This article focuses on *The Turkish Carnival Game* which had a more positive view about Turks, unlike most of the work written that time.

Key words: Carnival, Rosenplüt, Turks, Ottoman Empire, Europe.

Giriş

Bilindiği gibi Avrupa'daki Hristiyanlar her yıl paskalya öncesi 'Aschermittwoch'dan (Küllü Çarşamba) itibaren 40 gün boyunca oruç tutar. Hiçbir şey yiyip içmemek gibi bir uygulama söz konusu değildir, ama başta et olmak üzere özellikle hayvanlardan elde edilen ürünler yasaktır.

Hristiyan geleneğinde şöyle bir uygulama daha vardır: Oruç tutmaya başlamadan önce insanların 40 gün boyunca yasaklanacak dünya nimetlerinden doyuya yararlanmasına izin verilir. Bu vesile ile insanlar bir araya gelip eğlenceler düzenler. Bu tür eğlencelere, 14. yüzyılın başlarında Türkiye'deki "Orta Oyun'a" benzetebileceğimiz ve 15. yüzyılda *Karnaval* adı verilen gösteriler de eklenir¹. Ortaya genellikle maskeli çıkan oyuncular bir meyhaneden diğerine gidip belli bir metne bağlı kalmadan müzik eşliğinde dans ederek eğlenceli taklitler sergilerler. Taklitlerin çerçevesini oluşturan oyunların içeriği hakkında günümüzde tam bir bilgiye ulaşmak zordur. Bunun başlıca nedenlerinden biri sergilenen oyunların doğaçlama olması ve belli bir yerleşiklik göstermemesidir (günümüz tiyatrosundaki gibi zaman ve mekânın belli olmaması) (Brett-Evans, 1975, ss. 139-140). Tercih edilen konular arasında başarısız kur çabaları, aldatma, evlilik yeminine sadık kalmama gibi konular olduğu bilinmektedir. Genelde günlük konuşma dilinde hazırlanan bu oyunlarda, örneğin mahkeme davaları ve buna bağlı olarak ortaya çıkan kavgaları canlandırırken küfürlü konuşmalara da yer verildiği bilinmektedir. Oyunların en belirgin özelliği, negatif imge ağırlıklı olmasıdır. Zira dinin buyurduğunu yerine getirmeden önce yapılanların hepsi dünyevi zevklerle ilintilidir (Mezger, 1999, s. 11). Bu nedenle dinden uzaklaşıldığı bu dönemde takılan maskeler şeytanı veya bir soytarıyı temsil eder. İnsanları yanlış yola girmelerine karşı uyarmak için kullanılan bu tarz maskelere uygun kostümler giyilir. Böylece insanların dinine tekrar bağlanıp şeytandan uzaklaşması hedeflenmektedir.

¹ Günümüzde en çok bilinen bu tür eğlencelerden biri Rio Karnavalı'dır. Karnaval, Lat. "Carnislevamen", "Carnisprivium" ya da "carnetolendas" kavramından gelmektedir. Daha sonra İtalyanca da "carnevale" kavramı türemiştir. Carne'den ("et") anlamına gelir ve kısa bir süre sonra başlayacak olan oruç döneminden önce et yemenin yasak olmadığı son günlerine işaret eder (Mezger, 1999, s. 8).

Zamanla Alman toplumu arasında yaygınlık kazanan bu tür oyunlar için 15. yüzyılın ortalarından itibaren Nürnberg şehrinde özel bir sahne oluşturulmuştur. Bu bağlamda Nürnberg şehri bu tür oyunlar konusunda öncü şehir olarak ön plana çıkmıştır (Metzler Lexikon, 2013, ss. 231-232). Bu sayede oyun yazarlığı da gelişmiştir. Günümüzde bu oyunların tüm yazarlarına ulaşılamasa da Hans Folz, Hans Rosenplüt ve Hans Sachs'ın dönemin önemli yazarları olduğu bilinmektedir. Edebî bir tür olarak doğaçlama oldukları için karnaval oyunlarının belirleyici bir özelliği yoktur, ama özellikle yukarıda belirtilen üç yazarın oyunları sayesinde yazınsal bir değer kazanmıştır.

Bu üç yazar içerisinde Hans Rosenplüt, Türkler hakkında yazmış olduğu karnaval oyunuyla ayrı bir öneme sahiptir. Zira karnaval oyunlarının bir özelliği olan dinsel motifleri Avrupa çerçevesinde Türklerle bir karşıt içerisinde oluşturmuştur.

Hans Rosenplüt'ün Yazınsal Etkinliği ve Dönem Özelliği

Takriben 1400 yılında doğduğu düşünülen Hans Rosenplüt, 1426 yılında Nürnberg krallığının vatandaşlığını elde etmiştir. Zanaatkâr olarak bilinen Hans Rosenplüt, Hans Schnepferer adıyla da kayıtlarda geçmektedir (Reichel, 1985, ss. 59-72). Hayatının sonuna kadar mesleğini sürdüren Rosenplüt, dökme demir alanında ustalaşmış, hatta Brandenburg hükümdarı Albrecht Achilles'e karşı şehrin savunulmasında yardımcı olmuştur. Mütevazı koşullarda yaşayan Rosenplüt, sanatsal yönünü de geliştirme fırsatı elde etmiş, kendi çabasıyla okuma yazmayı öğrenmiştir. Bu yöndeki çabaları sonucunda geç Orta Çağ'ın karnaval oyunu (*Fastnachtspiel*) türünün önde gelen temsilcilerinden biri olmuştur (Reichel, 1985, s. 62). Yazmış olduğu yetmiş yakın karnaval oyunuyla türün gelişmesine katkı sağlamış, hatta bu türün yazınsal bir değer kazanmasında önemli rol oynamıştır (Glier, 1992, s. 215). Bu dönemdeki birçok yazardan farklı olarak Rosenplüt, yazılarında sosyal ve siyasi konulara da yer vermiştir (Reichel, 1985, s. 193). Din ağırlıklı konuları işlediği eserlerinin içinde, aynı zamanda da Türklerle ilgili düşüncelerini yansıttığı *Das Lied von den Türken* (Türk liedi) ve *Das Türken Fastnachtspiel* (Türk Karnaval Oyunu) en çok göze çarpan eserleridir. *Das Lied von den Türken* de Türk tehlikesine karşı toplumu, hatta tüm Hristiyan âlemini uyarmaya ve aydınlatmaya çalışırken, *Das Türken Fastnachtspiel*'de Türkler hakkında daha ılımlı bir imge çizmektedir. Bu nedenle her iki eserin gerçekten de Rosenplüt'e ait olup olmadığı tartışılmıyor değildir. Her ne kadar her iki eserde farklı iki Türk imgesi çizilse de eserlerin ortak noktası Avrupa'daki toplumların kendi iç çatışmalarını bir tarafa bırakması ve Avrupa'da reformun bir an önce gerçekleşmesi gerektiği üzerinde durmasıdır.

Eserlerin her ikisi de 14 ve 15. yüzyıl Avrupası ve Türklerin Avrupa toplumlarında sahip olduğu etki temeline dayanan bir din karşıtlığı üzerine

kuruludur. Zira Osmanlı Devleti'nin 14 ve 15. yüzyıllarda Avrupa toplumu ile ilişkileri değerlendirildiğinde, bu ilişkilerin genelde bir din tabanına sahip olduğu görülür. Yani milliyetçilik kavramından ziyade Hristiyanlık ve Müslümanlık karşıtlığı üzerine kurulu bir ilişki mevcuttur. O dönemde Anadolu'da güçlenen Osmanlı Türklerinin kurmuş olduğu devlet ve almış olduğu topraklar, Avrupa'daki toplumların gözünde Hristiyan âlemine karşı yapılmış bir saldırı olarak görülmekteydi. Bu sebepten Alman İmparatoru Kayser IV. Karl'ın oğlu Sigismund, 1396 yılında ordunun başına geçerek Osmanlı Devleti'ne karşı savaşmış, fakat Osmanlı ordusuna karşı büyük bir yenilgi almıştır. Bu yenilginin başlıca nedeni, 1337 yılında başlayıp 1453 yılına kadar süren Fransa ile İngiltere arasındaki Yüzyıl Savaşı'ydı. Bu savaş süresince Avrupa içerisinde kargaşa hâkimdi ve bir türlü tam bir birlik sağlanamamıştı. Aynı nedenden dolayı Avrupa'da yer alan farklı topluluklar, Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan topraklarındaki ilerleyişine de karşı koyamamıştır. Bu ve buna benzer tarihsel olaylar ilişkilerin korkuya dayalı gelişmesine neden olmuştur. Özellikle 1453 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun Konstantinopolis'i, yani bugünkü İstanbul'u fethetmesinden sonra Avrupa'da bu tehdit daha yoğun olarak hissedilmiştir. Batılı topluluklar bu durumu "Türk tehdidi" (*Türkengefahr*) (Kissling, 1985, s. 1) olarak adlandırmış ve Osmanlı İmparatorluğu'na ("Türkler"e) karşı birbirlerine sürekli olarak birlik çağrısında bulunmuşlardır.

Örneğin daha sonra Papa II. Pius olarak tarihe geçecek olan rahip Enea Silvo Piccolomini, Avrupa'yı Hristiyan âlemi olarak tanımlamakta ve Osmanlı İmparatorluğu'nun ilerleyişini Hristiyan topraklarına saldırı olarak görmektedir. Bu sebepten Hristiyan topraklarını korumak adına Türklerin ilerleyişinin bir an önce durdurulması gerektiğini savunmaktadır (bk. Hohmann, 1998, ss. 130-133). Burada sadece Osmanlı İmparatorluğu'na yani Türklere karşı değil, aynı zamanda Müslümanlığa karşı da sürekli bir Hristiyan birliğinin oluşturulması gerekliliği savunulmuştur. Türklere karşı Haçlı Seferleri'nin düzenlenmeye çalışılması sonucunda da Haçlı Seferleri de önceki döneme göre yeni ve farklı bir anlam kazanmıştır. Bu dönem içerisinde yapılmak istenen seferlerle birlikte kullanılmaya başlanan "Avrupa" kavramının da iki din arasındaki karşıtlık bağlamında oluştuğu söylenebilir (bk. Hohmann, 1998, s. 128). Zira bu dönemde Konstantinopolis'e kadar uzanan bir Avrupa sınır anlayışı görülmektedir. Buna örnek olarak 1454 yılında Regensburg'ta toplanan İmparatorluk Meclisi'nin almış olduğu kararı gösterebiliriz. Aldıkları kararlar amaçları sadece Türkleri Avrupa'dan çıkarmak değil, aynı zamanda Avrupa kavramı çerçevesinde bir Hristiyan birliği kurmaktır. Bu birlik, Alman Kayser III. Friedrich öncülüğünde Fransa, Polonya, Macaristan, İngiltere, İspanya, Portekiz, Norveç, İsveç ve İtalya gibi Hristiyan topluluklarını bir araya getirmeyi amaçlamaktadır (Ackermann, 2009, s. 198). Bu topluluklar, amaçlarını finanse edebilmek için Türk vergisi getirmişlerdir. Buradan

anlaşılacağı üzere Osmanlı İmparatorluğu bir bütün olarak Hristiyan âleminin ve elbette Alman nüfusunun yoğun olarak yaşadığı bölgelerdeki günlük yaşamı etkilemiştir.

Bu yüzyılda Almanların gözünde Türkler daha çok zalim, düşmanlarına alabildiğine gaddarca davranan, barbar, kadınları kirleten ve halka işkence yapan bir topluluktur. Özellikle, Türklerle doğrudan bir sınırı olmayan Almanların Türkler hakkında oluşturdukları kalıpyargıda o dönemde yazılan edebî eserler etkilidir. Buna örnek olarak Balthasar Mandelreiss'in kaleme almış olduğu 'Türkenschrei' (Türk Çığılığı) eserini verebiliriz:

O Krichen, du wast ein edel land,
Die Turcken haben dich geschant,
Dir genomen ein grossen hort
Und manig mueter kind ermort,
Beid reich und die armen.
(Türkenschrei, v. 5, 1-5)

Ey Yunanistan, bir zamanlar kutsal bir ülkeydin,
Türkler geldi ve kutsallığını bozdu,
Senin bütün değerlerini elinden aldı,
Ve birçok anne ve çocuk öldürdü,
Hem zengin hem de fakirin (Çevirisi).

Sürekli kadın ve çocuk gibi kutsal değerlere değinilen yukarıdaki şiirde, Hristiyanların öldürüldüğü, işkence gördüğü ve köleleştirildiği vurgulanmaktadır (Sieber-Lehmann, 1997, s. 19). Peter von Rez, Michel Beheims veya Martin Luther gibi sayabileceğimiz birçok yazar da bu dönemde Hristiyan âlemini birleştirmek ve Müslümanlığa karşı koymak için bu tarz eserler vermişlerdir. Günlük dağıtılan *Newen* gazetesi de bu olumsuz imgeyi pekiştirmekte önemli rol oynamıştır:

Kaynak: Germanisches Nationalmuseum. Nürnberg, HB 252

Gazetede sergilenen Türkler hakkındaki olumsuz imge yoluyla, Türklerin ilerleyişiyle birlikte kıyamet gününün de yaklaştığı sürekli dillendirilmektedir (Ackermann, 2009, s. 199).

1683 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun Viyana kuşatması sırasında geri püskürtülmesiyle ve Türk tehdidinin ortadan kalkmasıyla birlikte edebi eserlerdeki olumsuz Türk imgesinde olumlu yönde bir değişim oluşmaya başlamıştır (Ackermann, 2009, ss. 193-194). Zira bu tarihten itibaren Almanlarla Türkler arasında da olumlu yönde ilişkiler oluşmuştur. Buna en bariz örnek olarak iki ülkenin I. Dünya Savaşı'nda aynı safta yer alıp birlikte hareket etmelerini gösterebiliriz. Bu bağlamda tarih sahnesinde Avrupa'da ve özellikle Almanya'da oluşan Türk imgesinin, Türk devletlerinin gücüyle ters orantılı olduğunu söyleyebiliriz. Rosenplüt'ün eseri Türklerin yoğun olarak kötülendiği bir dönemde yazılmış olsa da olumlu nitelermeleri dikkate değerdir.

“Türk Karnaval Oyunu”nda (*Das Türken Fastnachtspiel*) Türk İmgesi

Eserin giriş kısmında bir haberci bir taraftan Avrupa'da yer alan toplumların içinde bulunduğu vahim durumu vurgularken, diğer taraftan da Osmanlı İmparatorluğu'nun Sultanından övgülerle bahsetmektedir:

Der große Türk ist kumen her,
Der Kriechenlant gewonnen hat,
Der ist hie mit seinem weisen rat
Von Orient [...] da selbst es wol und fridlich stet.
(Rosenplüt, 1988, s. 478)

Büyük Türk buraya geldi,
Hristiyan dünyasını ele geçiren,
Öğüdüyle burada bulunmaktadır,
Doğudan [...] refahın ve huzurun bulunduğu yerden (Çevirisi).

Haberci, burada büyük Türk olarak bahsetmiş olduğu Sultan'ı yardımsever, düzen sağlayıcı ve merhametli gibi sıfatlarla nitelendirmektedir. Sultan'ın hiçbir karşılık beklemeden Batılı toplumları, içinde buldukları durumdan kurtarma vaadinden bahsetmektedir. Eserin ilk satırlarında habercinin Sultan'ı övgülerle sunması ve gücünden bahsetmesi, o dönemdeki eserlerde görülmemiş bir durumdur. Ayrıca Sultan'ın, çiftçi ve burjuva sınıfının sözcülüğünü üstlenmek, Avrupa topluluklarını soylu sınıfın baskıcı yapısından ve içinde bulunduğu karmaşık durumdan kurtarmak için geldiğini vurgulaması dikkat çeken yöndür. Elbette, Rosenplüt'ün buradaki amacı Müslümanlığı bir kurtuluş yolu olarak lanse etmek değil, toplumsal yapıdaki aksaklıklara belirginlik kazandırmaktır (Kula, 2006, s. 177).

Habercinin ardından bir Şövalye ön plana çıkmaktadır. Soylu sınıfın temsilcisi olan bu Şövalye, Türklerin “des teufels Bruoder” (şeytanın kardeşi) olduğunu sakladığını ve sinsice kendi aralarına girmeye çalıştığını dile getirmektedir. Ona göre Sultan da masum görünüşü sadece onların içlerine girmeye çalışmaktadır.

Eğer birileri ona inanırsa onların “der ist des himelreichs beraubt” (cennetten kovulacağını) söylemektedir. Orta Çağ Avrupası'nda özel eğitimle yetişmiş, belli ülküler taşıyan, soylu, atlı savaşçı olarak geçen şövalye, din ağırlıklı söyleminde Türklerle ilgili yayılan haberlere karşı insanları uyarmaktadır. Türklerin yayılma politikasının ardında şeytanın parmağı olduğunu ve insanları bütün inançlarından uzaklaştırmaya çalıştığını söylemektedir. Burada özellikle üzerinde durulması gereken husus, Avrupalıların bir kökene dayalı veya dile dayalı bir ayırmadan ziyade din bazında bir ayırım üzerinde durmalarındır. Şövalye, bu söylemiyle başta çizilen olumlu imgeye karşı çıkmaktadır. Zira Sultan ve ülkesindeki yaşamı hakkında çizilen olumlu imgenin bir uydurmadan öteye gitmediğini söylemektedir. Burada Batı ve Doğu olarak iki mekân arasında karşıtlık yaratan Şövalye, Batı'nın gerçek olduğunu ve Doğu'yu muğlak bırakarak onun bir kurgudan öteye gitmediğini vurgulamaktadır.

Bu konuşmalara soylu sınıfa ait bir Hristiyan da katılmaktadır. Sadece Avrupalıları Türk tehdidine karşı uyarmamakta, aynı şekilde Türklerin de Avrupa'nın kudretine karşı duramayacağını söylemektedir. Bu bağlamda Türklerin Hristiyan topraklarına girdikleri takdirde kendi kazdıkları kuyuya düşeceklerini dile getirmektedir:

Wenn si dir raten so verr zu reisen,
Dar mit man macht witwen und weisen,
So mügen si all wol gross narren sein.
Heb auf dein kram und leg wider ein!
[...]
Da vor sol uns unser got behüten;
Der hat dein got von oben hrab gestossen.
[...]
Du wirst dich anderst selb in ein Wolfgroub fellen
(Rosenplüt, 1988, s. 479)

Sana bu kadar uzaklara seyahat etmeni önerdilerse,
Gelip insanları dul ve öksüz bırakmak için,
O zaman hepsi aptal olmalıdır.
Bütün eşyalarını topla ve yerleştire!
[...]
Tanrımız bizi korusun;
O ki senin tanrını yukardan aşağı itmişti.
[...]
Diğer türlü sen kendini kurtlar çukurunda bulacaksın (Çevirisi).

Şeytanla Müslümanlık arasında sürekli bir bağ kurulmaya çalışılması, o dönemdeki üst sınıfların Avrupa'daki topluluklar üzerinde oluşturmaya çalıştıkları belirgin bir imgedir.

Ardından Sultan'a övgüler ve düşmanlarına tehdit yağdıran bir Türk konuşur, Sultan'a ve onun ümmetine karşı kötü konuşulmaması gerektiği konusunda uyarılarda bulunur, çünkü Türklerin tanrısı her daim onları korumaktadır. Bunun en büyük göstergesi olarak ele geçirdikleri Trabzon Rum İmparatorluğu'nu örnek vermektedir. Bu sözün hemen ardından Sultan konuşmaktadır. Sakin ve yumuşak bir üslupla seslenen Sultan Hristiyanların dinini, geleneklerini ve kültürlerini çok iyi öğrendiğini dile getirmekte; Avrupa'ya kandırmaya veya savaşmaya gelmediğini, aksine Hristiyan âleminde yaygın olarak açlık ve sefalet olduğunu, insanların adaletsizliğe uğradığını duyduğunu ve zor durumda kalan zavallılara yardım etmeye geldiğini söylemektedir. Hristiyan âleminin Tanrısının kullarına sırtını döndüğünü ve dinde değişimin vaktinin geldiğini, bu konuda da savaşmaktan ziyade dinde köklü bir değişime gidilmesi gerektiğini savunmaktadır. Hatta Türklerin inandığı dine inanırlarsa Avrupa'daki insanların üzerindeki lanetin kalkacağını vurgulamaktadır:

Also wellen wir den Cristen
Nach schleichen mit weisheit und listen,
Biss das si sich an uns verhern,
So wirt sich dann unser got zuo in kern
Und wirt die übel alle von in nemen,
Wann sie zuo unsern gnaden kemen (Rosenplüt, 1988, s. 482)

Yani bütün Hristiyanları istiyoruz,
Bildiklerimiz ve sözlerimizle peşlerinden gideceğiz,
Ta ki bize katılana kadar,
Böylece bizim tanrımız onların yüzlerine bakacak
Ve tövbe ettikleri takdirde
Üzerlerindeki laneti kaldıracaktır (Çevirisi).

Burada dikkat çeken yön, Rosenplüt'ün Avrupalı olarak öz eleştirilerini Sultan'ın ağzından dile getirmesi ve başta habercinin de dile getirdiği gibi Sultan'ın da sadece Avrupa'da yaşayan üst sınıfı eleştirmesidir. Bu eleştirileri Sultan, düzenin ve ahlakın savunucusu örtüsü altında Alman egemenlere yöneltmekte (Kula, 2006, s. 177) ve kendi toplumundaki eksiklikleri belirginleştirmektedir:

Ir seit all ungetreu ainander
Und habt bös münz, das ist das ander,
Und falsch richter und ungetreu amptleut.
Wo lebt einer, der ein solchs außreut? (Rosenplüt, 1988, s. 483)

Sizler birbirinize karşı dürüst değilsiniz
Kötü planlarınız var, bu da diğeri
Ve yanlış hâkimler ve sahte alkışçılar
Nerde yaşıyor, böylesi düşünceler besleyenler? (Çevirisi)

Sultan'ın, hakkında söylenenlere öfkelenmeden soğukkanlı bir biçimde karşılık vermesi ve insanları kazanmaya çalışması, bu dönem içerisinde Avrupa'da yazılan eserlerde fazla rastlanmayan bir durumdur. Bunun aksine, yukardaki örneklerde de görüldüğü gibi, Avrupalı soylular Türklere karşı sadece saldırgan bir tutum sergilemekte ve hakaret dolu cümleler sarf etmektedir. Aynı doğrultuda örnek olarak papanın elçililerinin ve kayserin elçisinin konuşmalarında da görmekteyiz:

Ich pin ein pot vom pabst gesant
Von Rom in diese teutsche lant,
Das ich dir, grosser Turk, sol sagen,
Das all frum Kristen über dich clagen,
Du wellest die römischen Kirchen zusprechen.
Das wik unser heiliger vater an dir rechen
An dir und an deiner persan
Und will dich tun in sein höchsten pan
[...] (Rosenplüt, 1988, s. 482)

Papanın gönderdiği elçiyim
Romdan geldim Alman topraklarına,
Sana, büyük Türk, söylemeye
Bütün Hristiyan âlemi senden şikâyetçi
Sen Romalı kiliselerin hükmünü vermeye çalışıyorsun
Kutsal babamız bunun intikamını senden alacaktır
Senden ve senin İranlılarından
Ve sana en büyük cezayı verecektir[...] (Çevirisi)

Elçi, Sultan'ı tasvirlerle ve vurguladığı cezalarla küçük düşürmeyi amaçlamaktadır. Burada söz konusu hitap edilen kesimin Avrupalı insanlar olduğu düşünülürse soylu sınıfının Avrupalılarda belli bir nefret algısı uyandırmaya ve güçlerini göstermeye çalıştıkları belirgindir. Aynı şekilde kayserin elçisi, Sultan'a seslenirken alaylı bir tavır takınmakta, hatta ona hakaret etmektedir. Burada dikkat çeken yön kayserin kendisinin hiç konuşmaması, onun yerine elçisinin konuşmasıdır.

Daha sonra Elektör sahneye çıkmaktadır. Elektör, özellikle Konstantinapolis işgal edilirken Türklerin sergilediği saldırgan tutumu ve bunun doğurduğu vahşeti vurgulamaktadır:

Das sie dir des nit wellen vertragen,
Das du Constantinopel hast genöt,
Und magen unschuldigen darin hast ertöt,
Und ir from priester ze stucken gehauen
Und an iren töchtern und an irren frauen
Gross schand und schmach hast angelegt;
[...]

Und wellent dich also daumb strafen,
Das du ein jar in eim amaisshaufen moust schlafen
(Rosenplüt, 1988, s. 482).

Yaptıklarını affetmeyecekler,
İstanbul'u zorla ele geçirmeni,
Ve suçsuz olanları öldürmeni,
Ve oranın rahibi parçalara ayırmanı
Ve onların kızlarıyla kadınlarına
Büyük kötülük ve şer getirdin üzerlerine;
[...]
Bu sebepten seni cezalandırmak istiyoruz,
Bir sene boyunca karınca yuvasında yatmak zorunda kalacaksın
(Çevirisi).

Yukarda da vurgulanmış olduğu gibi İstanbul'un fethinden sonra yazılan bu eser, Türklerin İstanbul'u ele geçirmelerini büyük bir tehdit olarak algılayan Avrupa için bunun karşılıksız kalmayacağını, Türklerin cezasını çekeceğini dile getirmektedir. Türkler hakkında oluşturulan olumsuz imge, eserin her bölümünde görülmektedir.

Karşılıklı atışma şeklinde devam eden bu oyun, iki tarafın da hiçbir taviz vermeden düşüncelerini kararlılıkla savunmalarıyla bitmektedir. Avrupa'daki soylu sınıfı, oyunun sonunda Sultan'ın daha fazla ülkelerinde kalmasına gerek kalmadığını ve arzularsa ona kendi ülkesinin sınırına kadar koruma verebileceklerini söylemektedir, fakat Sultan bunu reddeder ve orada toplanan "ersamen weisen burger" (toplanan bilgin insanları) kendi ülkesine davet eder ve tüm güzellikleri yerinde görmelerini ister. Buradaki bilginin insanlara seslenmesi ve onları davet etmesi o dönemdeki eserlerde fazla rastlanmayan bir durumdur. Christiane Akermann'a göre bunun sebebi; sahnede iki mekân, Avrupa ve Osmanlı İmparatorluğu, arasında bir zıtlık oluşturmak istenmesidir. Eserde Avrupa, içinde yaşanan bir mekân olarak belirtilirken Osmanlı İmparatorluğu, muğlak ve belirsiz bırakılmaktadır. Rosenplüt'ün bu şekilde tasvir etmesinin nedeni Avrupa'da yer alan ülkelerin hangi reformları gerçekleştirmesi gerektiği üzerinde düşünümü sağlamaktır (Ackermann, 2009, s. 208). Bu örnekte görüldüğü üzere Avrupa'da yer alan toplulukların siyasi ve askerî yapılanmaları konusunda bir öz eleştiride bulunmalarını sağlamaktır.

Sonuç

Hans Rosenplüt'ün kaleme almış olduğu karnaval oyunu konu itibarıyla Hristiyanlıkla Müslümanlığı karşı karşıya getirmektedir. Her ne kadar başlıktan da anlaşılacağı üzere *Das Türken Fastnachtspiel* genel olarak Türkleri konu ediyorsa da onları asıl olarak Müslümanlık bağlamında ve İslam'ın yeryüzündeki simgesi olan "Sultan" örneğinde yansıtmaktadır. Eserin ilginç yanlarından biri ise Hristiyan soylu sınıfını temsil eden figürlerin Müslümanları,

onların sinsi bir şekilde yaklaşıp insanları kandırmakla ve bunu yaparken hiçbir şeyden kaçınmamakla suçlarken, Sultan'a da konuşma hakkı verilmesidir. Rosenplüt'ün Sultan'ı konuştururken Hristiyan âleminin soylu sınıfına bu denli ağır ithamlarla yüklenmesi ve Hristiyan âlemindeki yanlışlara atıfta bulunması, Hristiyan dünyasındaki mevcut reform ihtiyacını dile getirmeye vesile olmuştur. Zira Hristiyan âlemindeki aksaklıklar giderildiği ve birlik sağlandığı takdirde hiçbir gücün karşı koyamayacağını yine Sultan'ın ağzından dile getirmektedir (Ackermann, 2009, s. 207).

Biçimsel olarak herhangi bir kaygı gütmeyen Rosenplüt, daha çok karnaval oyununun satir özelliğinden yararlanmaktadır. Sultan sürekli küçümsenmekte ve Hristiyanlık yüceltilmektedir. Ackermann'a göre buradaki amaç, Türklere karşı oluşan korkuyu azaltmak ve Hristiyan değerlerini yüceltmektir (Ackermann, 2009, ss. 206-207).

O dönemde Türklerle sınırı, hatta ekonomik ve siyasi anlamda fazla bir bağı bulunmayan Almanların imge oluşumunda eserlerin büyük bir etkisi olduğu düşünülürse, Alman halkı arasında büyük yankı bulması ve Türkleri kötü olarak nitelendirilmesi çok doğaldır. Bunun en büyük örneğini 1483-1546 yılları arasında yaşamış olan Martin Luther'in yazıları oluşturmaktadır. Luther, yazılarında Türkleri şeytanın elçisi olarak göstermekte ve Türklerin insanları kandırıp yanlış, yani günah sayılacak bir yola sürüklediklerini vurgulamaktadır. Luther'in eserinde görülen birçok nitelendirme, Rosenplüt'ün karnaval oyununda da görülmektedir. Özellikle eserde yer alan soylu sınıfın Türk tanımları Luther'in tanımlarıyla örtüşmektedir. Ayrıca belirtmelidir ki o dönem içerisinde yazılan birçok eser birbirini etkilemiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere o dönemdeki edebî eserler sadece sanatsal icraatla sınırlı değildi. Edebiyatın aynı zamanda insanları örgütlemeye yönelik bir işlev kazandığını, çünkü belli bir “düşman” imgesi yarattığını da görebiliyoruz. Sonuçta, Türklerin Batı'ya doğru ilerliyor olmalarının bir birlik bilincinin, Avrupa kavramı çerçevesinde ortak bir bilincin oluşmasında bu tür stereotiplerin önemli bir rol oynamış olduğunu söyleyebiliriz (Kühlmann, 2000, ss. 193-248).

Kaynakça

- Ackermann, C. (2009). *Fastnachtspiele. Weltliches Schauspiel in Literarischen und Kulturellen Kontexten*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Brett-Evans, D. (1975). *Von Hrotsvit bis Folz und Gengenbach. Eine Geschichte des Mittelalterlichen Deutschen Dramas. Zweiter Teil: Religiöse und Weltliche Spiele des Spätmittelalters*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- Glier, I. (1992). Rosenplütsche Fastnachtspiele in (pp. 211-232). *Verfasserlexikon*. Band 8. Berlin.
- Hohmann, S. (1998). Türkenkrieg und Friedensbund im Spiegel der politischen Lyrik. Auch ein Beitrag zur Entstehung des Europabegriffs (pp. 130-133). Brigitte Schlieben-Lange (Ed.). *Alteritaet*. Stuttgart/ Weimar: Metzler Verlag.
- Kissling, J. (1985). Türkenfurcht und Türkenhoffnung im 15./16. Jahrhundert. Zur Geschichte eines 'Komplexes' in (pp. 1-18). *Südost- Forschung 23*. Hamburg: Reinbek Verlag.
- Kula, O. B. (2006). *Avrupa Kimliği ve Türkiye*. İstanbul: Buke Yayınları.
- Kula, O. B. (2011). *Batı Edebiyatında Oryantalizm I*. İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Kühlmann, W. (2000). Der Poet und das Reich. *Europa und die Türken in der Renaissance* in (pp. 193-248). (B. Guthmüller und W. Kühlmann Ed.), Tübingen: Niemeyer Verlag.
- Mandelreiss, B. (1445-1454). *Türkenschrei*. 5,1-5.
- Metzler Lexikon Literatur*. (2013). Metzler Lexikon Literatur- und Kulturtheorie: Ansätze – Personen – Grundbegriffe. Stuttgart: Metzler Verlag.
- Mezger, W. (1999). *Das Grosse Buch Der Schaebisch-Alemannischen Fasnet*. Stuttgart: Konrad Theiss Verlag.
- Reichel, J. (1985). *Der Spruchdichter Hans Rosenplüt*. Wiesbaden: Steiner Verlag.
- Rosenplüt, H. (1988). Das Türken Vastnachtspiel. (H. Heger, Ed.). *Die Deutsche Literatur vom Mittelalter bis zum 20. Jahrhundert. Teilband 1*. Leipzig: DTV Verlag.
- Sieber-Lehmann, C. (1997). Der Türkische Sultan Mehmed II. und Karl der Kühne, der "Türk im Occident" in (pp. 13-3). (Erkens Franz-Reiner, Ed.). *Europa und die Osmanische Expansion*. Berlin: Edoc Verlag.
- Steinbach, U. (2010). *Geschichte der Türkei*. München: Beck Yayınları.
- Zengin, E. (2013). Türk-Alman ilişkilerinde Türk İmajını Meydana Getiren Olgular ve Eserlere Yansıması. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 48-57.